met den zendingsarbeid vanzelf in verband. En voor de verkrijging der noodige gelden kan nu de organisatie en het zedelijk gezag van de Kerk worden gebruikt. Men hangt niet meer af van contributie en extra gaven, maar op geregelde tijden kan er in elke Kerk gecollecteerd worden; terwijl in grootere Kerken, die in wijken verdeeld zijn, de wijkbroeders gebruikt kunnen worden om elke week aan de huizen nog een bijdrage te vragen. Het is dan ook ongetwijfeld aan die kerkelijke organisatie te danken, dat onze Zending in offervaardigheid het hoogst staat onder alle Zendingsgenootschappen in Nederland, en niet een harer zooveel voor de Zending bijeenbrengt als onze Gereformeerde Kerken.

Maar al zou, wanneer de andere Kerken ons voorbeeld volgden, zeker het bedrag der inkomsten belangrijk kunnen stijgen, toch zou de Zending hiermede niet genoegzaam geholpen wezen. Er is aan de offervaardigheid van ons volk een limiet. En zeker zou het niet geoorloofd wezen, dat van de oogenblikkelijke belangstelling voor de Zending gebruik werd gemaakt, om alle bronnen haar wateren alleen in dit kanaal te doen uitstorten. Er is in Nederland zelf zooveel wat steun noodig heeft en dat niet aan de Zendingsliefde mag worden opgeofferd. Ook hier geldt de regel, dat men eerst de *huisgenooten des geloofs* zal weldoen, voordat men aan de behoeften van anderen denkt. Er ligt een ziekelijke overdrijving in, wanneer een Kerk tonnen gouds zou uitgeven om het Evangelie aan de heidenen te verkondigen en de arme kinderen van ons eigen volk, die in erger dan heidendom opgegroeid zijn, aan hun lot zou overlaten.

De vraag verdient daarom wel ernstige overweging, of voor de Zending geen andere hulpbronnen kunnen ontsloten worden dan collecten en contributies van de toch reeds zoo zwaar belaste Christenen in Nederland?

Nu leert de Schrift ons wel zeer duidelijk, dat degenen, tot wie het Evangelie gebracht wordt, zoo spoedig mogelijk zelf in de kosten van het predikambt hebben bij te dragen. Noch de gemeente te Jerusalem noch die te Antiochië hebben voortdurend de zendingsdienaren onder Joden of Heidenen onderhouden. Eer zien we omgekeerd, dat zoodra er Christelijke Kerken in de heidenwereld gevestigd worden, deze zelf voor het onderhoud der Apostelen zorgen, en wat meer is, bovendien nog de moedergemeente van Jerusalem steunen in haar armoede en gebrek. Christus gelastte zijn discipelen dan ook op reis te gaan *zonder buidel*, d. w. z. zonder geld met zich mee te nemen, want de arbeider is zijn loon waardig. En al mag deze regel in onze dagen niet letterlijk kunnen opgevolgd worden, toch blijft de grondgedachte van dit woord ook voor ons gelden. De zendende Kerk moge een tijdlang voor de kosten der zending zorgen, zoolang er nog geen gemeente is, maar zoodra de prediking van het Evangelie ingang vindt, behooren de bekeerden zelf in de behoeften van den Dienst des Woords te voorzien. Dat is de ordinantie door Christus en de Apostelen ingesteld en de Zending zal er het best bij varen wanneer ze ook deze ordinantie handhaaft. Wat men kosteloos krijgen kan, wordt gewoonlijk weinig op prijs gesteld. Eerst als de inlander zelf gaat bijdragen voor zijn predikant, zal hij ook meer betrekking op den Dienaar gaan gevoelen.

Maar al moet het daartoe op den duur komen, toch zal de Zending wel zeer lang moeten arbeiden, voordat ze gemeenten gevormd heeft, sterk genoeg om deze financieele lasten te dragen. Het hoofdbezwaar is, dat in de dagen der Apostelen het Evangelie gebracht werd onder hoogstaande cultuurvolkeren, die een uitgebreiden handel, nijverheid en landbouw bezaten en daardoor genoeg middelen verwierven om in de behoefte der Dienaren te voorzien, terwijl de Zending in onze dagen zich meest richt tot volkeren, die nog op zeer lagen trap van cultuur staan, zoo goed als geen handel of nijverheid hebben en derhalve financieel te arm zijn om zulke geldelijke offers te kunnen brengen. Onder deze min of meer wilde volksstammen is geld vaak een nog onbekend artikel; bestaat de handel nog uitsluitend in den vorm van ruilhandel; en kan zelfs de Overheid geen andere belasting innen dan in den vorm van „naturalia". En hoe zou er dan sprake van kunnen zijn, dat deze volksstammen reeds geld bijeen zouden brengen om in de bezoldiging van hun Zendingsdienaren te voorzien?

Vandaar dat Dr. H. H. Meulenbelt, predikant bij de Hervormde Kerk te Baarn, in het Zondagsblad van de *Nederlander* de vraag aan de orde stelde, of er niet een ander middel kon gevonden worden? Hij gaf deze artikelen thans afzonderlijk uit onder den titel: *Handel en Nijverheid in dienst der Zending* en bepleit dit middel als *een uitweg voor de geldelijke zorgen onzer Zendingsvereenigingen en een eisch van de toekomst der Zending zelf*. Zijn grondgedachte komt, kort saamgevat, hierop neer, dat evenals de Zending thans reeds naast den eigenlijken Zendingsdienst door de prediking des Woords, ook scholen bouwt voor het onderwijs en hospitalen sticht voor de kranken, zij op dezelfde wijze ook den handel en de nijverheid in haar dienst zou stellen. Het liefst zou hij daarom zien, dat de verschillende Zendingsvereenigingen een Zendingsraad in het leven riepen, die deze commerciale belangen behartigde. Deze Zendingsraad zou dan met geleend kapitaal verschillende goederen kunnen inslaan, deze deponeeren in opslagplaatsen en toko's, en Christelijke jongemannen zouden deze goederen kunnen verkoopen. Daardoor zou een dubbel voordeel bereikt worden. Vooreerst zou de winst van dezen handel ten bate van de Zending komen en de Zendingskas daardoor worden gestijfd. En ten tweede zou het Christelijk element in Indië worden versterkt, de inboorlingen niet langer afhankelijk worden gemaakt van allerlei Chineesche handelaren en onder de wilde stammen een betere cultuur worden bevorderd.

Nieuw is deze gedachte, gelijk Dr. Meulenbelt zelf mededeelt, niet. De Zending der Hernhutters heeft reeds lang dit middel toegepast en de *helft der kosten van de Zending der Broedergemeente wordt uit deze inkomsten bestreden*. Ook de Zendingsvereeniging te Bazel heeft zulk een handelsvereeniging, die van 180 000 tot 300 000 francs jaarlijks als bate in de Zendingskas stort. Evenzoo wordt in Barmen, in Schotland en in Amerika gehandeld. En blijkens de berichten van Ds. Hofmeijer wordt in Zuid-Afrika dezelfde methode toegepast. Men zendt daar naast den zendeling-predikant andere zendelingen uit, die zich met handel, bouwwerk, huizen maken enz. bezig houden en dit aan de inboorlingen leeren. Daarbij gaat men van de dubbele overweging uit: vooreerst, dat het Evangelie het best aan een inboorling kan verkondigd worden door den zendeling, die hem tegelijk een handwerk leert. En ten tweede dat het zendingswerk zich zelf behoort te onderhouden en niet gesteund moet worden door fondsen uit het moederland. Hierbij komt nog, gelijk Dr. Baron van Boetselaar van Dubbeldam terecht opmerkte, dat de bewoners onzer Buitenbezittingen veelal leven van zeeroof, vischvangst en roofbouw en het daarom een levensquaestie is voor deze inboorlingen, een geregelde wijze van bestaan te zoeken, wanneer het Christendom er ingang begint te krijgen.

Er is in dit alles zeker veel wat de aandacht verdient van onze Zendingsmannen en daarom bevelen we de lezing van dit vlugschrift gaarne aan. De gedachte van een algemeenen *Zendingsraad* van alle zendingsgenootschappen en zendende kerken is ons niet sympathiek, omdat, zelfs al geldt het hier een uitsluitend commercieel belang, een dergelijke concentratie ons weinig toelacht. En evenzeer achten we minder aanbevelenswaard, dat de Kerken zelf zulke „industrieele zendelingen", gelijk men ze heeft genaamd, aanstellen, kapitaal opnemen, voor inkoop en verzending der goederen zorgen zouden enz. Maar welschijnt ons de methode te Bazel gevolgd, profijtelijk, dat er een aparte handelsvereeniging wordt opgericht, die met de Zending in nauw verband staat, op Zendingsposten kantoren vestigt, zorgt dat degelijke Christelijke jonge mannen daarheen gezonden worden en een deel van de winst aan de Zending toekomen laat. Een geheel andere vraag is natuurlijk, in hoeverre de Zending er toe kan bijdragen, dat de hoogere cultuur onder de inboorlingen verspreid worde en daarom als behulpsels ook timmerlieden, tuiniers, enz. naar de zendingsposten uitzendt, opdat het volk leere op betere wijze zijn brood te verdienen. Maar hoe men hierover ook denken moge, in elk geval is hier een zeer belangrijk probleem aan de orde gesteld, dat waard is door onze Kerken overwogen te worden. En al had Ds. Meulenbelt uitsluitend het oog op de Zendingsgenootschappen, ook onze Gereformeerde Kerken kunnen winste doen met de opmerkingen door hem gemaakt.

Bij de jongste Kamerdebatten is de opmerking gemaakt dat de tegenwoordige regeling, waarbij het Rijk schier twee millioen aan de Kerken uitkeert, terwijl de Gereformeerde Kerken niets ontvangen, een stuitend onrecht is. De Minister van Binnenlandsche Zaken gaf daarop ten antwoord, dat bij de Grondwetsherziening ook artikel 171 aan de orde zou komen, en de Regeering dan voorstellen zou doen om dat bezwaar uit den weg te ruimen.

Op zich-zelf ligt in dit antwoord een verblijdend teeken.

De Minister, die zelf voorzitter is van de Commissie voor Grondwetsherziening, weet natuurlijk welke artikelen aan de orde zullen komen, en het feit, dat Artikel 171 ook aan revisie zal onderworpen worden, stemt tot dankbaarheid.

Natuurlijk dient rustig afgewacht, met welke voorstellen de Grondwetherzieningscommissie zal komen, voordat een oordeel kan geveld worden over de vraag, of de wijziging in Artikel 171 metterdaad *winst* voor onze Kerken brengen zal.

Indien de finantieele band tusschen Staat en Kerk door deze wijziging alleen *versterkt* werd, zouden we de wijziging eer betreuren dan toejuichen.

Maar van een antirevolutionair bewindsman mag dit zelfs niet verondersteld worden. Het einddoel moet wezen, dat de zilveren koorde juist wordt losgemaakt. En of dit einddoel nu al terstond bereikt kan worden, dan alleen een eerste schrede gezet wordt op den weg, die tot dit einddoel leidt, in elk geval verwachten we van onze politieke leidslieden, dat ze dit einddoel in het oog zullen houden.

DR. H. H. K.

Leestafel.

DR. A. G. HONIG. DE PERSOON VAN DEN MIDDELAAR IN DE NIEUWE DUITSCHE DOGMATIEK. Rede bij de overdracht van het Rectoraat aan de Theologische School te Kampen op 6 December 1910. Kampen — J. H. Kok — 1910.

Mooi dekken zich titel en inhoud van deze rectorale oratie.

De rede loopt metterdaad, zooals de titel aanduidt, over den PERSOON of het IK van den Middelaar.

„Persoon" is, even als „substantie", „natuur" en nog zoo vele andere woorden, een van die termen welke, door de Romeinen verlatiniseerd, 't huis hooren in de grieksche philosophie en, toen het jonge christendom in aanraking kwam met de wijsbegeerte der antieken, door de christelijke denkers, met name de Patres of Vaders der Kerk, zijn overgenomen om er, zoo goed en kwaad als het ging, de nieuwe gedachten welke, naast het mystieke en ethische, het intellectueele element van de christelijke religie vormen, mede uittedrukken.

Zoo goed en kwaad als het ging, want dezelfde woorden, die tot dusver menschelijke gedachten hadden uitgedrukt, werden nu gebezigd voor *nieuwe* gedachten, welke vreemd waren geweest aan de oude denkwereld; voor goddelijke gedachten, welke God had geopenbaard, en ook daarvan geldt het: „Mijne gedachten zijn niet ulieder gedachten."

Dan, al kunnen genoemde termen ook niet de adaequate uitdrukkingen zijn voor de diepe mysteriën van de Christelijke religie, om te denken, ook te denken over de verborgenheden van ons Geloof en onze gedachten daaromtrent uitteruilen, hebben wij woorden noodig.

Met die woorden te ontleenen aan de heidensche denkwereld, waar, het zij in het voorbijgaan opgemerkt, hun beteekenis ook reeds gewisseld had, — hebben de Patres gedaan wat JEZUS' heilige Apostelen, ik denk hier aan den term „Logos" bij JOHANNES of aan „geweten" bij PAULUS, reeds vóór hèn gedaan hadden.

En dus muntten zij, door er een eigen stempel op te zetten, deze woorden, tot de gangbare termen, de klassieke formulen, waarin de orthodoxie straks haar, uit den strijd met de ketterij geboren, dogmen zal uitspreken.

Aan TERTULLIANUS, wien, door een zonderlingen samenloop der omstandigheden, de eere titel van „Pater Ecclesiae" is onthouden, komt voor dit scheppen van confessioneele en dogmatische termen bijzondere verdiensten toe.

Van hèm hebben wij, om iets te noemen, „substantia" en „persona".

En gelijk nu, om het heilig mysterie van Gods Drieëenheid uit te drukken, het *una substantia, tres personae* of *hypostaseis*, vaste termen zijn, waarin dit als algemeen of katholiek christelijk dogma wordt geformuleerd en dan ook onze Belijdenis in Art. VIII zegt: „Zoo gelooven wij in een eenigen God, die *een* eenig *Wesen* is, in hetwelk zijn *drie* Personen", — zoo ook voor het heilige mysterie van den geboren Christus het *duae naturae, una persona*. En onze Belijdenis spreekt dan ook, in samenstemming met heel de Kerk van Christus, in haar XIXe artikel van *„twee naturen* in *een* eenigen *persoon* vereenigd".

Deze éene persoon van den Middelaar is dan de tweede persoon in het eene Goddelijke Wezen.

In zijn fraai gestileerde, steeds in academischen toon gehouden, en van rijke literatuurkennis getuigende rede toont nu Prof. HONIG, de dogmaticus der Theologische School onzer Gereformeerde Kerken, met de stukken aan, dat wat den *persoon* van den Middelaar betreft, het katholieke, het zoowel roomsche en gereformeerde, als luthersche dogma van de twee naturen in één persoon vereenigd, in de nieuwere Duitsche dogmatiek veelal wordt bestreden.

Verreweg het grootste deel der oratie, 69 van de 76 bladzijden, wordt ingenomen door een overzicht van de nieuwere en, de redenaar had er gerust kunnen bijvoegen, nieuwste Duitsche dogmatiek op dit stuk.

Bij de lezing is, en vooral bij het booren móet zijn geweest het vermelden van al die dogmatici met hun min of meer divergeerende meeningen eenigszins vermoeiend, maar, mijn hooggeachte ambtgenoot heeft het zoo smaakvol weten te doen, dat het, als men ten minste geen dogmaticus van professie is, nooit vervelt. Als „Einführung" in de Christologie der nieuwere en nieuwste dogmatiek heeft deze rede voor de liefhebbers van dit vak dan ook blijvende waarde. Alleen maar, ik weet bij ondervinding wat eigenaardige bezwaren aan het geven van „noten" oftewel „aanteekeningen" bij een oratie verbonden zijn, toch wil het mij toeschijnen, dat het overzicht, door DR. HONIG ons geboden, in waarde nog zou hebben gewonnen indien hij, althans waar hij schrijvers citeert, even had aangeteekend de bladzijden en den druk van de werken waar het aangehaalde te vinden is.

Het overzicht dan begint met SCHLEIERMACHER, over wiens verdiensten voor Theologie en Kerk in het algemeen, bij wijze van INLEIDING wordt gesproken. Zijn invloed zal echter slechts worden geschetst op één bepaald punt en wel wat betreft de beschouwing omtrent den persoon van den Middelaar.

Hiermede komt de redenaar tot zijn onderwerp.

Gaarne had ik in deze *Inleiding*, waarin met zooveel waardeering wordt gesproken over den theoloog-philosoof, die „heel de eeuw door in Duitschland de geesten beheerschte", iets zien vermeld van den invloed, die op hèm is geoefend door SCHELLING en dan bepaaldelijk door diens Christologie. Te meer ware dit op zijn plaats geweest waar de auteur ons later en in een ander verband, van HEGEL en diens Christologie spreekt.

Het overzicht zelf dan is, al zegt de redenaar het ook niet, in *vijf* deelen te verdeelen.

Het begint met een schets van de Christologie van SCHLEIERMACHER, volgens wien „de kerk dwaalde toen zij het wonderlijke in den persoon van den Christus meende te kunnen weergeven door te spreken van „twee naturen in eenigheid des Persoons"; en verder met een uiteenzetting van de onderscheidene meeningen omtrent den Persoon van den Middelaar bij die Theologen welke zich het dichtst bij SCHLEIERMACHER aansloten, NITSCH, DE WETTE, HASE, LANGE, ROTHE, DORNER, ook de Deen MARTENSEN, SCHWEIZER, MULLER en SCHENKEL worden daarbij besproken.

In het TWEEDE deel komt de redenaar dan van SCHLEIERMACHER op HEGEL. Beide hebben zij de Theologie onder de heerschappij der philosophie gebracht. Maar even beslist als S. zijn uitgangspunt zocht in het subject, even koen ging H's machtige geest uit van de wereld der „objectiviteit", p. 25. Na enkele algemeenheden over het systeem van HEGEL en de opmerking, dat „de voorstelling der Godmenschelijkheid van Christus, gelijk zij door de gemeente geduldigd wordt, door HEGEL geenszins bedoeld is in den zin, dat de „historische" Christus werkelijk een bovennatuurlijk wezen zou zijn, dat „in eenigheid des persoons der Goddelijke en der menschelijke natuur deelachtig is", — worden dan „de twee scholen, die uit HEGEL zijn voortgekomen", besproken.

Eerst de rechterzijde, waarbij DAUB en MARHEINCHE; dan de linkerzijde, waarbij STRAUSZ en FEUERBACH en ook BAUR, — het hoofd der Tübinger School, die echter „niet als de eerste twee, de algeheele vernietiging van het Christelijk geloof bedoelde", — worden, wat betreft den LOCUS DE CHRISTO, hier vermeld. Een afzonderlijke plaats krijgen BIEDERMANN, VATTKE, WEISER, PFLEIDERER en LIPSIUS, die „noch tot de rechter- noch tot de linkerzijde kunnen gerekend", p. 33.

In het DERDE deel komen wij dan, na een paar regels over KANT, tot RITSCHL, „die niet in de wijsgeerige speculatie noch in de religieuze ervaring, maar in de Heilige Schrift, meer bepaald in de Schriften des N. T., zijn uitgangspunt koos" (p. 35). Doch weer zoo, „dat alleen datgene in het N. T., wat bij ons religieuse levensbewegingen opwekt, norma voor ons is". „Het praedikaat „God", aan Christus toegekend, is volgens R. een waardeeringsoordeel der Gemeente". Na een exposé der Christologie van RITSCHL zelf, worden dan in dit derde deel de drie stroomingen welke in den kring der RITSCHLIANEN zijn te onderscheiden, en voor ieder van welke HARNACK, HERMANN en KAFTAN als de vertegenwoordigers gelden, — achtereenvolgens behandeld. In verband met KAFTAN wordt nog HÄRING, wiens „Chrisliche Glaube" in 1906 verscheen, besproken en ten slotte ook LOBSTEIN vermeld, die hierin van RITSCHL verschilt, dat hij inplaats van de formule van de Godheid van Christus, deze stelt: „Gott in Christus".

De bespreking van WENDT — die oorspronkelijk RITSCHLIAAN was, maar later met de leer brak, dat Theologie en wetenschap, met name de metaphysica streng van elkander moeten gescheiden — vormt den overgang tot het VIERDE deel van het overzicht, dat handelt van de „nieuwste phase van het ontwikkelingsproces, hetwelk de ongeloovige Theologie doorloopt en wel van de RELIGIONSGESCHICHTLICHE THEOLOGIE". Deze nieuwe School, „wier eenige systematische denker totdusver TRÖLTSCH is", wordt ons eerst geteekend en daarbij worden dan HARNACK „ondedoeld als haar wegbereider", PFLEIDERER als haar „wegbereider bij uitnemendheid" genoemd en zegt HONIG ook nog, dat „de bestudeering van de historie en de literatuur van het latere Jodendom, waaraan voor altijd de naam van SCHÜRER verbonden is, eveneens wegbereidend werkte." Verder maken wij hier kennis met de voornaamste vertegenwoordigers dezer School, die in het Christendom, „eine synkretistische Religion" ziet, met GUNKEL, WERNLE, WREDE, JÜLICHER en MEYER, om nog even te hooren welke hare Christusbeschouwing is. 'n Beschouwing welke DR. HONIG dan in deze woorden saamvat: „Hij (Jezus) zag zijn eigenlijk beroep hierin, de algemeene ethische religie der menschheid, dat is het geloof aan God en de onsterfelijkheid en de beoefening der deugd, die op geheel eenige wijze leefde in zijn eigen ziel, te prediken. En dit geeft ons nog steeds aanleiding Hem te waardeeren als onzen leidsman tot God, Hem onzen Middelaar te noemen, ja staande te houden, dat wij in een persoonlijke relatie tot Hem staan".

Het VIJFDE of laatste deel van het overzicht zet in op p. 56 en handelt van de Theologie, „die onder invloed van den Réveil, zich sympathiek stelde tegenover de belijdenis der kerk". THOLUCK en BECK, PHILIPPI en VILLMAR, en ook de ERLANGER THEOLOGIE, al was zij met haar pogen om de Luthersche Theologie, door een nieuwe „kenosis-leer", verder te ontwikkelen, hier „niet gelukkig", — krijgen daarin een plaats. Een zeer lezenswaardige en rake critiek oefent de redenaar op deze „nieuwe kenosis-leer", die moest dienen om aan het bezwaar tegemoet te komen, „dat zoowel de Lutherse als de Gereformeerden met hunne leer van de twee naturen in eenigheid des Persoons de realiteit van de menschelijke natuur van Christus te na kwamen."

Een kritiek waarvan de kennisneming ook daarom van belang is, wijl deze nieuwe kenosisleer, zooals nader wordt aangetoond, „grooten bijval vond" en „bij eenstemmigheid in de hoofdzaak, maar groot verschil in de uitwerking door LANGE, MARTENSEN, KAHNIS, LIEBNER, HOFMANN, SARTORIUS, GESZ. FRANK en LUTHARDT werd omhelsd." (p. 62).

De bespreking van ZÖCKLER, OETTINGEN, LEMME, IHMEL, EWALD, KÄHLER en SEEBERG besluit op p. 69 dit overzicht, hetwelk in staat is bij velen het inzicht in de Christologie der nieuwere en nieuwste Duitsche dogmatiek op zeldzame wijze te verrijken.

Op p. 69 zegt de redenaar aan het einde van zijn taak te zijn gekomen. In een epiloog spreekt hij, bij alle waardeering voor SCHLEIERMACHER, „de droeve klacht uit, dat deze, zij het onbedoeld, aan de gemeente haren Verlosser en Koning ontroofd heeft". Verwerpt hij de stelling der Vermittelungs-theologie, „dat ook zonder zondeval de LOGOS mensch zou zijn geworden." Weerstaat hij de voorstelling van HEGEL, „dat JEZUS een persoon is, in wien het besef leefde, dat God en mensch metterdaad één zijn en die wist, dat zijn wil met den wil Gods overeenstemde", om eindelijk aan RITSCHL te verwijten, dat ook hij ons niet gepredikt heeft „den Zaligmaker, gelijk die ons in de Schrift geteekend wordt en gelijk wij Hem tot Zaligheid van noode hebben."

Het Christologisch dogma „van de twee naturen in eenigheid des persoons" noemt de hoogleeraar „een *groot* mysterie, dat ons eindig verstand *zeer verre* te bouen gaat (p. 73) en dat dan „ook voor geen verdere ontwikkeling vatbaar is." (p. 74). Ook aan wat „het Concilie van Chalcedon met betrekking tot de beide naturen beleed: *onvermengd* en *onveranderd*, *ongedeeld* en *ongescheiden* mag niet getornd." (p. 74)

„De belijdenis van de twee naturen in eenigheid des Persoons is dan ook voor wijziging onvatbaar." (p. 74)

Een verborgenheid, maar geen ongerijmdheid.

„De steen des aanstoots", zegt de hoogleeraar, „is hier altoos weer „de onpersoonlijkheid van Jezus menschelijke natuur". „Telkens wordt het bezwaar herhaald: het Christologiesch dogma leert wel, dat de Logos eene complete menschelijke natuur aangenomen heeft, maar metterdaad is dit toch zoo niet. Immers als de menschheid van Christus volkomen was, dan zou zij ook persoonlijkheid bezeten hebben".

De hoogleeraar meent dezen steen des aanstoots te kunnen wegnemen, aan dit bezwaar te kunnen gemoet komen en wel door de vrij gangbare meening, „dat het wezen der persoonlijkheid in het zelfbewustzijn en de zelfbepaling moet gezocht", te verwerpen. Daartegenover stelt hij dan: „Een hypostase of persoon is eene als geheel in en voor zich zelf bestaande substantie" en daar laat hij dan op volgen: „Een hypostase is niets anders dan de Aristoletische *prôtê ousia*, de prima substantia, de in en voor zichzelf bestaande substantie".

Of de hoogleeraar met deze bepaling van persoonlijkheid het door hem gestelde doel bereikt, laat ik in het midden.

Het wil mij echter voorkomen, dat de gelijkstelling van „persoon" en „substantie" zonder meer, hier eer verwart dan verduidelijkt. Want wel definieerde BOËTHIUS „persona" als: *naturae rationalis substantia individua* nam de Scholastiek dit over, maar hypostasis of persoon is dan substantie in den zin van *suppositum*.

Aristoteles' *substantia prima* echter is heel iets anders dan hypostase in den zin van persoon. In dezen zin toch — men zie er den INDEX ARISTOTELICUS achter de Aristoteles-uitgave der Berlijnsche Academie nog naar eens op na — gebruikte de wijsgeer het woord „hypostase" nooit. En dit kon ook niet, omdat het begrip persoonlijkheid eerst in de Grieksche philosophie lang ná hem opkwam. Maar wat alles afdoet is, dat waar de STAGIRIET voorbeelden geeft van de *substantia prima*, hij dan zoowel „mensch" als „paard" noemt. Dit doet echter niet af aan de uitnemendheid van deze doorwrochte oratie, waarvan ik de lezing en bestudeering ten zeerste aanbeveel.

Officieele Berichten.

Classe Dordrecht.

Vergadering dezer classe D.V. Donderdag 2 Februari in de Wilhelminakerk te Dordrecht. Aanvang half tien.

Punten voor het agendum in te zenden tot 18 Januari aan het adres van den eerst ondergeteekende.

Namens den raad der roepende kerk:

A. C. HEIJ, *praeses*.
C. BROUWER, *scriba*.

Buitenland.

Frankrijk. De Roomsche bisschoppen tegenover het pauselijk decreet, bepalende, dat kinderen van zeven jaar tot de eerste communie moeten toegelaten worden.

Het pauselijk decreet over de eerste communie der kinderen, waarbij bepaald werd, dat kinderen reeds op zevenjarigen leeftijd tot het gebruiken van het Heilig Sacrament moeten toegelaten worden, heeft bij de bestuurders der Roomsche Kerk in Frankrijk weinig hartelijke instemming gevonden. Waartoe deze nieuwe moeilijkheden, nadat de helft der bevolking zich van de Roomsche Kerk heeft afgewend? Wel was men niet bang, dat de meeste kinderen zich op zevenjarigen leeftijd aanmelden zouden om de eerste communie te ontvangen, maar toch werd voor de invoering van hetgeen het pauselijk decreet bedoelt, gevreesd, wijl daardoor inbreuk gemaakt wordt op de orde die totdusver gegolden had. De bisschoppen uit den omtrek van Toulouse vergaderden over deze zaak en stelden het volgende vast: „Er is voortaan gelegenheid voor kinderen van drieërlei leeftijd om tot de eerste communie toegelaten te worden":

1. Die van zeven jaar oud, doch de kinderen zullen daarvoor bijzondere eigenschappen moeten bezitten, welke na een nauwkeurig onderzoek aan het licht behooren te komen; 2. die van negen à tien jaar, welke tot de eerste categorie moeten behooren; 3. die van elf jaar en daarboven, nadat het kind zijn catechismus heeft geleerd en zich kan verbinden om aan de leer zijner kerk getrouw te blijven. Op die manier meent men de schadelijke gevolgen die het pauselijk decreet hebben kan, af te wenden. De abt Jouin, die verbonden is aan de Augustijner Kerk van Parijs, leerde in een grondig Theologisch betoog, dat de paus en zijne raadslieden in dit stuk niet overeenstemmen met Thomas van Aquino en andere beroemde Roomsche Theologen. Aan de andere zijde moet men echter toegeven, dat wanneer het Sacrament reeds werkt ex opere operato (uit kracht van de volbrachte bediening), kleine kinderen niet van het gebruik van het Heilig Avondmaal kunnen uitgesloten worden. In deze zijn de Irvingianen consequent, die immers ook zuigelingen toelaten tot het gebruik van het Sacrament des Heiligen Avondmaals. Neemt men echter aan, dat Christus bij het Avondmaal niet genoten wordt door den mond des lichaams, maar door den mond der ziel, dat is het geloof, dan is het betamelijk, dat alleen zij, die tot belijdenis des geloofs zijn gekomen, wanneer zij in staat zijn het lichaam des Heeren te onderscheiden, deelgerechtigd zijn tot het Avondmaal. Maar op Roomsch standpunt zich verplaatsend, is het pauselijk decreet niet af te keuren.

Gemengd Nieuws.

Predikantstractementen van vrije kerken in Engeland. Het Engelsch tijdschrift *Sunday at Home* gaf onlangs een overzicht van predikantstractementen in de Vrije kerken van Engeland. Het laagst zijn die bij de Baptisten, bij welke 15 percent der predikanten een honorarium ontvangen dat lager is dan ƒ 1200 en 66 percent minder dan ƒ 2400. Daar van dere tractementen nog huishuur, belasting en allerlei bijdragen voor fondsen af moeten, zoo moeten de meeste predikanten inkomsten uit het waarnemen van burgerlijke beroepen trekken, om te kunnen bestaan. Het hoogst zijn de tractementen bij de Presbyterianen. De 352 gemeenten in Engeland en Wales geven hunne predikanten een tractement, dat gemiddeld ƒ 3600 bedraagt. Men houdt een leeraar die ƒ 2400 tractement heeft, voor een minimumlijder; enkelen moeten zich echter met een inkomen van ƒ 1800 en ƒ 2400 vergenoegen. Anderen hebben daarentegen een tractement van ƒ 12,000. Bij de Wesleyaansche Methodisten genieten de predikanten minstens ƒ 2400 en ten hoogste ƒ 4200. Als kindergeld wordt bovendien nog ƒ 70 à ƒ 100 per kind betaald. In de Anglicaansche Staatskerk genieten sommige bisschoppen een tractement van ƒ 120,000, terwijl er vicarse (hulppredikers die den dienst waarnemen voor den predikant die zijn hoog tractement dikwijls elders verteert) zijn, die met een inkomen van 80 pond, nog geen ƒ 1000, moeten toekomen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

OUD EN NIEUW.

Het jaar verging
Bij wisseling
In menig kring.

Zoo zingt een dichter, en zoo spreken er velen uit ervaring bij elke wisseling des jaars. Zoo zal het b.v. in de ziel van den jongen koning klinken, die een jaar geleden te Lissabon nog op den troon zat en nu niet meer. Alles hier veranderd telkens. Terecht zegt het Gezangvers:

Uren, dagen, maanden, jaren
Vliegen als een schaduw heen;
Ach, wij vinden waar wij staren
Niets bestendigs hier beneên.

En even waar is een ander woord: „Niets is hier bestendig dan de onbestendigheid".

Dat kan ook niet anders. We leven hier in de *bewegelijke*, veranderlijke dingen. Tijden, menschen, zaken, 't gaat al voorbij. Doch gelukkig, er zijn ook onbewegelijke dingen, zegt de Schrift. En zij zegt ons tevens, dat degenen die in de Heere Jezus gelooven, erfgenamen zijn van een onbewegelijk Koninkrijk. En ik hoop dat alle kinderen, die dit leren, van God geopende oogen zullen ontvangen om te zien, dat zij, schoon nog jong, allereerst dat Koninkrijk hebben te zoeken. „Zoek eerst het Koninkrijk Gods", zegt het Woord.

Wat het verloopen jaar 1910 ons heeft gebracht, weten we, wat het nu begonnen 1911 brengen zal niet.

Want wel hoorde ik iemand spottend zeggen: 't Zal wel een kwaad jaar wezen „want het is *elf*, het malle nummer," maar dat is dwaze praat. Want vooreerst heeft dat „elf", niets zots. Bij het „malle" dacht men aan een „elf" een wezen uit de godenleer der heidensche Germanen. Deze elven dansten en maakten allerlei dolle sprongen. Zoo kreeg „elf" de beteekenis van